

15 – 19 січня 2018 року Всесвітня історія

ТЕМА: ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ. РУХ ОПОРУ. ГОЛОКОСТ.

1. Окупаційний режим

Новий порядок – терористичний режим фашистів в окупованих країнах.

Ліквідація всіх прав людини та демократичних свобод, до грубого насилля і безправ'я, геноциду щодо «неповноцінних народів» - євреїв, циган, слов'ян.

Голокост – тотальне винищення нацистами євреїв.

Економіку всіх поневолених країн було поставлено на службу загарбникам.

Мільйони жителів Європи були примусово вигнані на працю до Німеччини, нацисти використовували навіть працю дітей.

Села Орадур у Франції, Лідиче в Чехословаччині, Катинь в Білорусі, Кортеліси та Корюківка в Україні.

Методи насильства нацистів:

1. Масові страти заложників.
2. Насильницьке супроводження цивільними особами німецьких військових ешелонів.
3. Масові заслання в концтабори. Освенцім (понад 4 млн осіб), Майданек (1,5 млн), Треблінка, Дахау, Бухенвальд, Заксенгаузен, Ревенсбрюк, Маутхаузен. Загалом у концтаборах опинилося 18 млн чоловік, 12 млн з яких були знищені
4. Репресії серед сімей так званих саботажників ...

2. Рух опору

Рух опору – антифашистський рух в окупованих країнах.

Колабораціоністи – представники місцевого населення, які співпрацюють з окупантами.

Країни	Національна течія руху Опору	Комуністична течія
Франція	Організація «Вільна Франція» на чолі з генералом Ш. де Голлем. Листопад 1942 р. – угода Ш. де Голля з КПФ про спільні дії	КПФ створення партизанських загонів (макі)
Югославія	Організація четників генерала Д. Михайловича. Протиборство між течіями руху Опору	Народно – визвольна армія під командуванням Й. Броз Тіто
Польща	Армія Крайова генерала Бур - Комаровського	Польська робітничая партія і створена нею Армія Людова
	Існування серйозних розбіжностей	

3. Участь українців в русі опору на території інших держав

самостійно

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

1. У чому полягав план «Ост»?

2. Визначте особливості «нового порядку» в окупованих країнах Європи.
3. Охарактеризуйте рух Опору в окупованих країнах на прикладі однієї з країн.
4. Чим пояснюється участь у русі Опору різноманітних прошарків населення незалежно від політичних і релігійних переконань?
5. Чим рух Опору у Франції відрізнявся від руху Опору в Польщі і Югославії?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підручник Всесвітня Історія 11 клас Ю. В. Бураков, Г. М. Кипаренко,
С. П. Мовчан - §3

ТЕМА: КОРИННИЙ ПЕРЕЛОМ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Основні дати: 29 листопада – 1 грудня 1943 р.

Поняття і терміни Сталінградська битва, Тегеранська конференція, Курсько – Орловська дуга (Курська битва), «Східний вал»

Особистості в історії Й. Сталін, Ф. Рузвельт, В. Черчил

І СПРИЙНЯТТЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Східний фронт у 1942 – 1943 рр.

1 січня 1942 р. опубліковано Декларацію Об'єднаних Націй, підписану представниками 26 держав.

1942 р Німеччина зосередила свої зусилля на південному відтинку радянсько – німецького фронту. Контрнаступи радянських військ під Ленінградом, Харковом і Криму завершилися невдачами. У вересні 1942 розпочалися жорстокі бої за **Сталінград**. 19 листопада Червона армія розпочала контрнаступ («Ураган») і 28 листопада радянські війська Південно – Західного і Сталінградського фронтів з'єдналися в районі м. Калач, оточивши 22 дивізії (330 тис.) генерал – фельдмаршала Фрідріха Паулюса, які 2 лютого 1943 р. капітулювали (90 тис. полонених). Це був початок корінного перелому в ході Другої світової війни.

5 липня 1943 р. з районів Белгорода і Орла на **Курськ** («Цитадель») Розпочався наступ німецьких військ. Біля с. Прохорівка в танковій битві взяло участь 1200 танків. В середині липня радянські війська перейшли в контрнаступ і в серпні 1943 р. визволили Орел, Белгород, Харків. Німецька армія втратила стратегічну ініціативу.

6 листопада 1943 р визволено м. Київ.

2. Перемоги союзників в Азії та Північній Африці. Вихід Італії з Фашистського блоку.

На початку червня 1942 р. США і В. Британія завдали поразку японському флоту біля о. Мідуей. Японці втратили 4 авіаносця і 330 літаків і стратегічна ініціатива на Тихому океані перейшла до союзників.

3 липня 1940 р. у Північній Африці точилися бої між британськими та італійськими військами. 1941 р. , щоб врятувати Муссоліні, Гітлер послав до Північної Африки корпус **генерала Є. Роммеля**. В січні 1942 німецько – італійські війська перейшли в контрнаступ. Втративши 80 тис. солдатів і більшу частину техніки, британці відступили до Ель – Аламейна.

8 - 23 жовтня 1942 р. англійці під командуванням **генерала Бернарда Монтгомері** перейшли в контрнаступ під Ель – Аламейном (900танків). Одночасно союзники під командуванням генерала **Дуайта Ейзенхауера** у листопаді 1942 р. висадили десант в Алжирі та Марокко. Німецько – італійські війська були затиснені в Тунісі, де у **травні 1943 р.** капітулювали.

10 липня 1943 р. союзники висадились на о. Сицилія. 25 липня 1943 за наказом короля було заарештовано Муссоліні і уряд очолив маршал П. Бадольйо. На початку вересня союзники висадились на півдні Італії, 8 вересня Італія капітулювала і 10 жовтня оголосила війну Німеччині. Німеччина окупувала Північну і Центральну Італію, де було відновлено владу Муссоліні (Отто Скорцені)

3. Тегеранська конференція.

29 листопада – 1 грудня 1943 р відбулася Тегеранська конференція. Брали участь: Ф. Рузвельт, Й. Сталін, В. Черчіл. Рішення: США і В. Британія зобов'язалися у травні 1944 р. утворити Західний фронт. Натомість СРСР після капітуляції Німеччини вступити у війну з Японією.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

1. Розкрийте хід бойових операцій на радянсько – німецькому фронті в 1942 – 1943 рр.
2. Назвіть перемоги, здобуті союзниками в інших регіонах світу.
3. Що свідчило про крах фашистського блоку в 1943 р.?
4. Які питання вирішувались на Тегеранській конференції?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підручник Всесвітня Історія 11 клас Ю. В. Бураков, Г. М. Кипаренко,
С. П. Мовчан - §4

ТЕМА: Україна в період повоєнної відбудови

звільнення території республіки від німецько-фашистських загарбників поставило на порядок денний питання про відбудову народного господарства.

Україну необхідно було піднімати з руїн і попелу. Попри те, що наслідки війни для України були жахливими, на звільнених від загарбників територіях одразу ж розпочиналася відбудова народного господарства. Як нам відомо, визволення території радянської України в кордонах 22 червня 1941 р. завершилося 8 жовтня 1944 р. Утім, її облаштування розпочалося задовго до цього дня.

Якими ж були перші кроки відбудови?

Робота з таблицею

Перші кроки відбудови

- Відновлення до кінця 1945 р. 44 % довоєнних потужностей машинобудівної і 30 % легкої промисловості, уведено в дію 123 великі та 506 дрібних шахт Донбасу.
- Відновлено роботу значної частини шкіл, вузів, медичних закладів, частково житлового фонду.
- Зростання чисельності КП(б)У до 320 тис. членів.
- Відновлення 8-годинного робочого дня, відпусток, скасування понаднормової неоплачуваної праці.
- Скорочення асигнувань на оборону. Промисловість почала випускати мирну продукцію

Завдання

1. Які зміни у житті країни були здійснені керівництвом під час переходу до мирного життя?
2. Чи можна стверджувати, що в СРСР після війни збереглася тоталітарна політична система? Свою думку аргументуйте.

Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу

Адміністративно-територіальні зміни

Головним питанням життя післявоєнної України було питання про кордони, зокрема міжнародне визнання включення західних областей України до складу УРСР. Ситуація ускладнювалася:

- небажанням західних країн зміцнювати позиції СРСР;
- тиском з боку Польщі щодо відновлення кордонів держави в межах 1939 р.;
- намаганням Й. Сталіна підтримати прорадянські сили в Польщі;
- несаможиттєвістю української дипломатії, що перебувала під контролем СРСР.

Питання про повоєнні кордони України постало ще на Тегеранській (1943) та Ялтинській (1945) конференціях глав урядів трьох держав антигітлерівської коаліції — СРСР, США, Великобританії.

Радянське керівництво наполегливо домогалося закріплення кордону за так званою «лінією Керзона». (Пригадати, що таке «лінія Керзона».) Це гарантувало об'єднання українських земель у складі УРСР і юридично закріплювало входження до України західних областей, у тому числі й тих, що перебували в її складі в 1939—1941 рр. Але це не влаштовувало Великобританію та США.

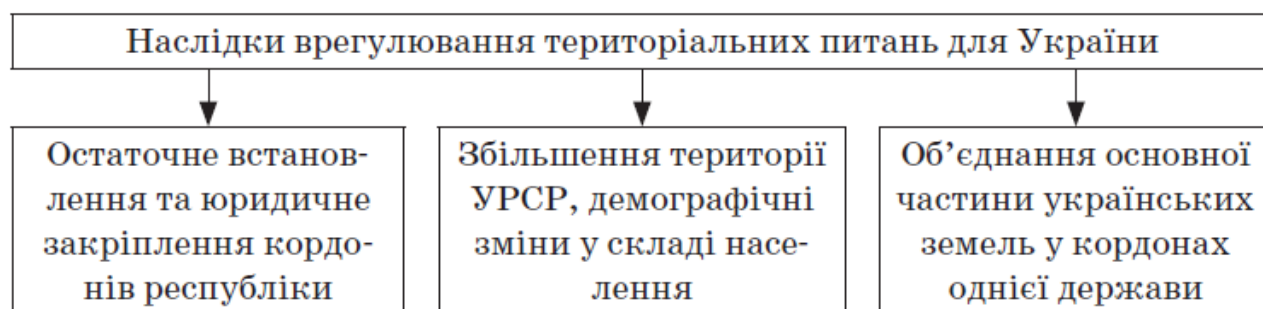
У який же спосіб вдалося розв'язати питання про кордони?

Завдання

1. Які зміни в адміністративно-територіальному устрої УРСР відбулися у повоєнний період?
2. Покажіть на карті території, які увійшли до складу УРСР після підписання договорів з Польщею, Чехословаччиною та Румунією.
3. Покажіть територію УРСР у повоєнний період. Порівняйте її з територією сучасної України. Зробіть висновки.

Робота зі схемою

Наслідки врегулювання територіальних питань для України

Таким чином, після закінчення війни вперше за багато століть фактично всі українські землі увійшли до складу Української РСР. Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія визнали нові політичні реалії, підтвердивши в міжнародних актах згоду змінити свої кордони на користь Радянського Союзу.

Україна в ООН та міжнародних організаціях

Перемога у війні, як нам вже відомо, ставила на порядок денний розв'язання територіальних проблем. Щоб надати територіальним надбанням СРСР характеру добровільного «возз'єднання», сталінське керівництво вирішило за краще мати реальних суверенних суб'єктів — Білоруську та Українську РСР, чії етнічні території певний час перебували у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. До того ж розширення прав союзних республік у сфері міжнародних відносин мало, на думку Сталіна, посилити вплив СРСР на світову політику.

У серпні 1944 р. на конференції в Думбартон-Оксі (США), де обговорювалися проекти майбутньої Організації Об'єднаних Націй, радянський Представник А. Громико вніс пропозицію вважати 16 радянських республік членами-засновницями цієї організації. Ця пропозиція була дипломатично відхилена, і лише

після наполегливого тиску і певних поступок Сталіна на Кримській конференції в лютому 1945 р. США та Англія зобов'язалися підтримати пропозицію Радянського уряду щодо прийняття Української РСР та Білоруської РСР у члени ООН. Отже, боротьба за голоси (а значить, і вплив) в ООН — одна з головних причин відновлення прав зовнішнього представництва України.

Утворення Народного комісаріату закордонних справ УРСР

Дата	Подія
27 січня 1944 р.	Перший за воєнні роки пленум ЦК ВКП(б) у Москві, який ухвалив пропозицію Ради народних комісарів СРСР щодо розширення правсоюзних республік у сфері міжнародних відносин
28 січня — 1 лютого 1944 р.	X сесія Верховної Ради СРСР прийняла закон про перетворення Наркомату закордонних справ із загальносоюзного на союзно-республіканський
4 березня 1944 р.	Верховна Рада УРСР прийняла закон про утворення Народного комісаріату закордонних справ республіки на чолі з Д.Мануїльським. Значення: • після тривалої перерви Україна виходить на міжнародну арену; • стає одним із засновників і перших членів Організації Об'єднаних Націй. Це було зумовлено:

	• зростанням міжнародного впливу та авторитету України, яка витримала основний тягар ворожої окупації й зробила вагомий внесок у боротьбі проти фашистської експансії; • необхідністю переконати усіх в СРСР і за кордоном у реальності існування української держави та її суверенітету, щоб заспокоїти громадську думку і мобілізувати сили українського народу на завершення війни та відбудову; • необхідністю нейтралізувати підтримку з боку національно-визвольних сил, які боролися за відродження незалежної української держави
--	---

Україна — одна із держав-засновниць ООН

Дата	Подія
6 травня 1945 р.	Участь української делегації у роботі установчої конференції ООН у Сан-Франциско
1945 р. 	Участь України у розробці та прийнятті Статуту ООН. Зокрема, Д. Мануїльський очолив комітет конференції, що мав підготувати текст преамбули (вступу) і першого розділу Статуту — «Цілі та принципи» ООН. Членами комісії ООН з питань освіти, науки та культури стають І. Сенін, О.Палладін, В. Бондарчук, М. Петровський, П. Погребняк
29 липня — 15 жовтня 1946 р.	Участь делегації України у Паризькій мирній конференції. Включення України до складу Економічної і Соціальної Рад
Лютий 1947 р.	Укладання мирних договорів з Італією, Румунією, Угорщиною, Болгарією та Фінляндією
1948 р.	Участь у роботі Дунайської конференції, що розглядала питання про права судноплавства на Дунаї. Українська делегація виступає проти збереження конвенції 1921 р., яка забезпечувала привілейоване становище в цьому регіоні недунайських держав — США, Англії та Франції
1948– 1949 рр.	Україна — непостійний член Ради Безпеки ООН
1951 р.	Перша Українська республіканська конференція прихильників миру у Києві. Україна підтримала прохання про вступ до ООН Цейлону та Лаосу
Протягом	Українські дипломати працюють у 16 міжнародних організаціях,

50-х років

підписано 60 мирних угод і конвенцій

Завдання

Охарактеризуйте значення вступу УРСР до складу ООН.

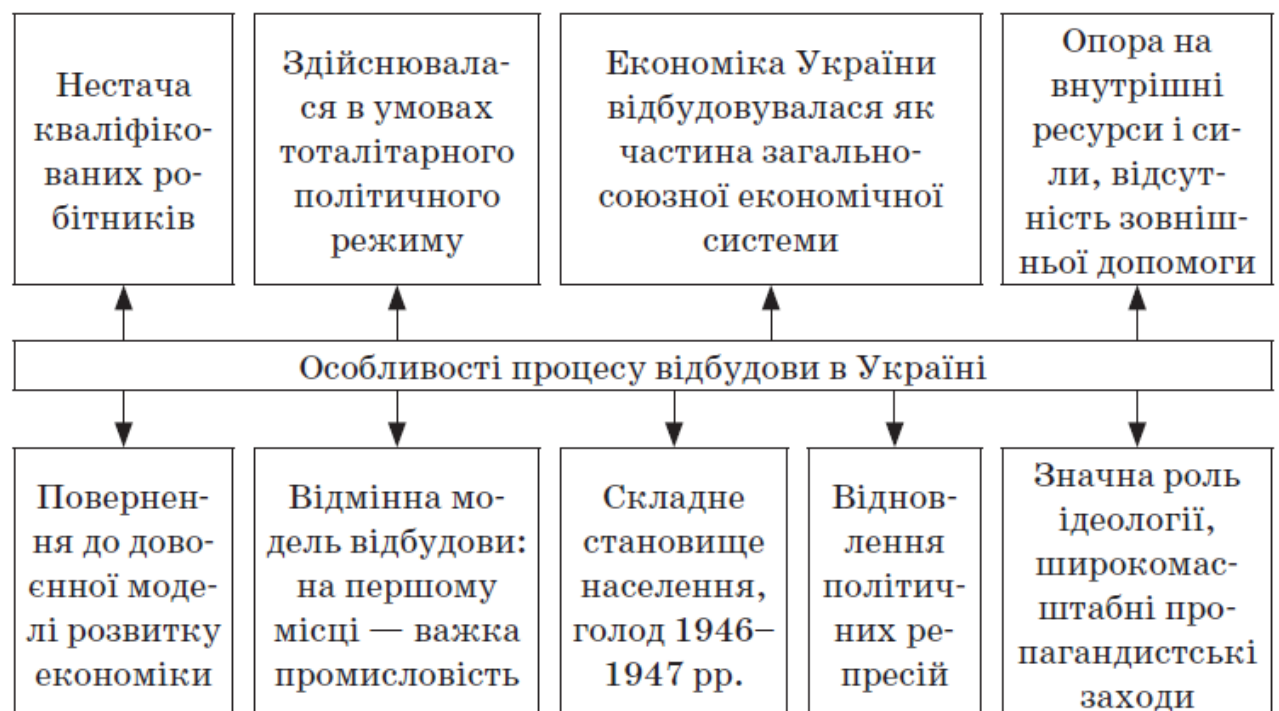
Україні формально було надано право встановлення прямих міжнародних відносин, у тому числі обмін дипломатичними місіями, але відсутність реального суверенітету, справжньої державності республіки робили це право нездійсненним на практиці. Проте навіть за цих обставин вихід України наприкінці Другої світової війни на міжнародну арену, її вступ до ООН мав велике значення для подальшої розбудови української державності.

Відбудовчі процеси у господарстві республіки

У березні 1946 р. Верховна Рада СРСР прийняла Закон «Про п'ятирічний план відбудови і розвитку народного господарства». Це був 4-й п'ятирічний план. У серпні 1946 р. Верховна Рада УРСР прийняла аналогічний закон, що передбачав:

- відбудову виробничих потужностей України;
- доведення валової продукції промисловості у 1950 р. до 113 % порівнянно з 1940 р.;
- першочергове відновлення важкої промисловості, транспорту, енергетики, будівництво нових заводів;
- відбудову легкої промисловості і сільського господарства;
- відродження культурно-освітньої сфери.

Цей закон передбачав розв'язання всіх поставлених завдань винятково за рахунок власних сил і ресурсів.

Робота з таблицею

На слідки відбудованих процесів

- Протягом 1946–1950 рр. відбудовано зруйновані в роки війни промислові підприємства, шахти, електростанції.
- Повністю відновлено основні галузі економіки УРСР — металургія та енергетика. Переводилися на випуск мирної продукції підприємства, які випускали в роки війни військову продукцію.
- Зросли обсяги промислового виробництва. У 1950 р. обсяг промислового виробництва перевищив довоєнний рівень на 15 %.
- Створено нові галузі промисловості — радіотехнічна, приладобудування, автомобілебудування та ін.
- Побудовано нові великі заводи — Київський авіаційний, Одеський автоскладальний, Харківський підшипниковий, Запорізький трансформаторний, Львівський інструментальний та ін. Введено в експлуатацію газопровід Дашава–Київ. У Західній Україні почалося освоєння нових родовищ нафти, газу, вугілля, сірки.
- Україна відновила свою роль у промисловому потенціалі СРСР, за рівнем індустріального розвитку випередила багато країн Європи.
- У грудні 1947 р. завдяки зростанню виробництва сільськогосподарської продукції були скасовані продовольчі картки, зникла загроза голоду.
- Україна знову стала житницею і тваринницькою базою СРСР

Завдання

1. Визначте характерні ознаки відбудованих процесів в Україні.
2. Укажіть їх наслідки.

Разом з тим в економіці УРСР, як і всієї економіці СРСР, не проводилася необхідна модернізація, що здійснювалася в західних країнах;

кращі сили і ресурси відволікалися на прискорене будівництво підприємств військово-промислового комплексу; значно відставала відбудова підприємств легкої і харчової промисловості (1950 р. вони досягли лише 80 % довоєнного рівня).

Зростання виробництва сільськогосподарської продукції було досягнуто не тільки за рахунок збільшення капіталовкладень, але й у результаті безжальної експлуатації сільських жителів.

Голод 1946–1947 рр. Зміни в житті та побуті населення

Свідчить Росік О. С., село Нові Млини Щорського району Чернігівської області

«Голод 1946–1947 років я пам'ятаю добре. Літо 1946 р. видалося посушливе, і тому був неврожай. Все, що вродило в колгоспі, було вивезене під виглядом хлібозаготівлі. Землі у підсобному господарстві селян було мало, і того року там майже нічого не вродило.

Зиму ще так-сяк перезимували, а навесні почали голодувати. Я кожного дня ходив по щавель (а ходити потрібно було далеченько, за 5–6 км, бо ближче увесь уже давно повиривали) і приносив по солдатському мішку. Щавель рвав на три сім'ї (собі, бабусі і тітці).

Потім мати щавель парила, щоб не був кислий, додавала лободу, кропиву або бильняк і 1–2 картоплини. Поїси такого борщу — живіт повний, а їсти хочеться. А замість хліба мати пекла сковорідники із висівок, полови, насіння щавлю і лободи.

Ще пригадую такий випадок. 1943 р. був дуже багатий врожай картоплі. Під лісом люди закопали на зиму її аж чотири ями. Дві весною відкопали, а дві так і залишилися, бо картопля була не потрібна. А навесні 1947 р. згадали про це і кинулися відкопувати. Звісно, картопля вже давно погнила, але залишився крохмаль. Він був такий чорний, але люди брали його, промивали декілька разів і пекли млинці, тим і рятувалися.

Пригадую, що в школі всім дітям давали малесенький шматочок хліба. І кожен день я мріяв принести його додому і поїсти з борщем. Але терпіти було несила, і я з'їдав його на перерві, так і не донісши додому.

А ще одного разу я був у гостях у Щорсі у своєї тітки, яка працювала директором піонерського табору. Там мене пригостили вареною квасолею. І така вона була смачна, зроду такої не їв.

Разом зі своїми однолітками ходив збирати в поле колоски (це ще було влітку 1946 року). Але збирати колоски не дозволяли, незважаючи на те, що врожай уже давно був зібраний і вивезений з поля, і по стерні випасалася худоба. Наша сусідка Хомчук Марія Микитівна взяла з колгоспного поля п'ять малесеньких снопів проса, бо вдома діти голодували. Так її засудили на п'ять років ув'язнення і три роки висилки на Колиму. Багато людей рятувалися ще й тим, що ловили рибу, адже поряд була річка. Риби в річці було тоді багато. Деякі навіть продавали її у місті або міняли на якісь продукти. Але багато людей голодувало, деякі почали навіть пухти з голоду. Сусідська дівчинка Талаш Марія ходила з великим пухлим животом і пухлими ногами і її матір також. У мого батька теж почали пухти ноги. Але, на щастя, у селі з голоду ніхто не помер. Багато хто з людей їздили на заробітки в Білорусію, Прибалтику, Західну Україну. Ці землі були приєднані до СРСР нещодавно, там не було ще колгоспів, та й посуха була

не така страшна, тому хліб там був. І мій батько теж два рази їздив, привозив дещо, тим і рятувалися.

Ситуація ускладнювалася ще й тим, що люди повинні були платити надзвичайно великі податки. Із кожного двору давали зерно, картоплю, 90 штук яєць на рік, 280 літрів молока, 40 кг м'яса. Потрібно було віддавати шкуру забитої свині. Тому порося кололи так, щоб ніхто не бачив. Щоб не кричало, одягали на морду торбу з попелом. Смолити везли вночі за ліс за три кілометри від села до копанки. Перепис проводили раз на рік у січні. Тому люди старалися придбати порося одразу після перепису і до Нового року заколоти.

Накладали також податки на плодові дерева: на сливи і вишні 5 рублів, на яблуні та груші — 10 рублів. Був такий випадок у селі.

Одного разу до Жуми Аксині Григорівни прийшов секретар сільради переписувати дерева. Так вона взяла сокиру і при ньому вирубала увесь свій сад.

А ще пам'ятаю, що всі промислові товари були дуже дорогі. Тому одяг у нас був домашній, полотняний. А взуття майже не було ніякого. До морозів ходили босі, і навесні, тільки сніг зійде, теж босі.

А взимку в нас із сестрою були одні чоботи на двох. Вона ходила в них до школи у першу зміну, потім приходила, віддавала їх мені, і я йшов до школи у тих самих чоботях на другу зміну. А штани та куртку мати пошила мені з протигазних сумок, які назбирали під час війни. Дуже міцні були і добре носилися».

Завдання

На основі інформації, яку ви отримали із даних джерел, заповніть таблицю.

Узагальнення та систематизація знань

1. Які зміни в адміністративно-територіальному устрої УРСР відбулися у повоєнний період?
2. Покажіть на карті території, які увійшли до складу УРСР після підписання договорів з Польщею, Чехословаччиною та Румунією.
3. Покажіть територію УРСР у повоєнний період. Порівняйте її з територією сучасної
4. Визначте характерні ознаки відбудовчих процесів в Україні.
5. Укажіть їх наслідки.
6. Що стало запорукою швидких темпів відбудови народного господарства?

VI. Домашнє завдання

Опрацювати 11 параграф підручника.

ТЕМА: Радянізація західних областей України

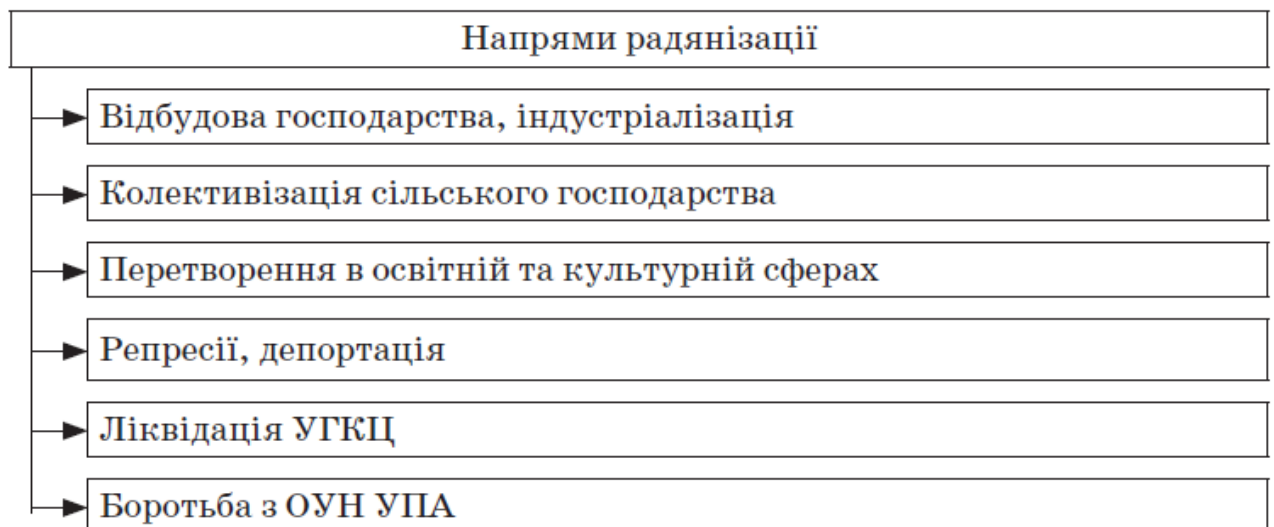
Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу

Відновлення політики радянізації в західних областях України

Процес відбудови у районах Західної України відбувався набагато складніше, ніж на сході республіки. Це було зумовлено:

- значними руйнуваннями, завданими фашистською агресією та воєнними діями 1944 р.;
- слабкістю економічного потенціалу регіону;
- особливістю менталітету західних українців, які неоднозначно сприймали соціалістичні перетворення;
- опором нововведенням з боку значної частини населення.

Робота зі схемою

Боротьба з ОУН УПА

Відновлення радянської влади відбувалось шляхом направлення зі східних районів України у західні області значної кількості робітників партійно-комсомольського та державного апарату. До середини 1946 р. сюди було направлено 86 тис. спеціалістів.

Місцевим кадрам на той час не довіряли. Так, з 15 120 номенклатурних посад в обкомах партії в Західній Україні наприкінці 1946 р. місцеві працівники складали лише

1 832 особи (12,1 %). Майже всі ключові посади в правоохоронних органах, органах державної безпеки, культури та освіти посідали вихідці з інших регіонів країни.

Робота з джерелом інформації

Із праці О. Субтельного «Україна: історія»

«Після війни (період між 1939 і 1941 рр. виявився надто коротким, щоб залишити тривалі сліди) радянський режим усіляко намагався привести західних українців у відповідність до радянської системи та їхніх східних співвітчизників. Процес такого злиття двох розділених гілок українського народу був не лише важливим аспектом післявоєнного періоду, а й подією епохального значення в історії України.

Для здійснення своїх цілей радянський режим мав значну перевагу військової й політичної сили. І все ж перед ним поставало складне завдання, оскільки на Західній Україні він мав справу з ворожо настроєним до себе суспільством: греко-католицька церква, ця головна західноукраїнська установа, цілком очевидно не узгоджувалася з новим режимом; селяни, що серед західних українців становили більшість, жахалися перспективою колективізації; молодь, багато представників якої сповідували націоналізм, убачала в СРСР свого найлютішого ворога».

Завдання

1. У чому полягала суть перетворень у повоєнний період, що намагалася здійснити радянська влада на західноукраїнських землях?

2. Чим ускладнювався цей процес?

Характер змін, що відбулися упродовж відбудови на території Західної України, неоднозначний. У роки четвертої п'ятирічки в західних областях України було здійснено суттєву реконструкцію старих заводів і фабрик. Відбудовано та споруджено понад 2,5 тис. великих і середніх промислових підприємств. Обсяг валової продукції промисловості протягом 1946–1950 рр. збільшився у 3,2 раза.

Процес індустріалізації на «возз'єднаних» землях мав свої особливості.

Значно вищі, ніж у східних регіонах УРСР, темпи промислового розвитку. Якщо 1940 р. підприємства західних областей становили 4,7 % від загальної кількості підприємств України, то 1949 р. — вже 12,6 % (у важкій промисловості — відповідно 8,1 і 16,8 %).

Були побудовані Ужгородський диктово-меблевий і Мукачівський меблевий комбінати, Свалявський лісохімічний завод, картонна фабрика у Львові та ін.

Поява нових галузей промисловості: машинобудівної та приладобудівної

— на Львівщині; взуттєвої та трикотажної — у Прикарпатті; рибопереробної — в Ізмаїльській області та ін.

Відкриття значних родовищ корисних копалин: 1946–1949 рр. у Дрогобицькій області розвідані газові родовища, що мали не лише республіканське, а й союзне значення.

1948 р. завершено будівництво найпотужнішого в ті часи в СРСР та Європі магістрального газопроводу Дашава–Київ, а 1951 р. західноукраїнський газ почала отримувати Москва.

Помітний прорив у промисловому розвитку західноукраїнських земель супроводжувався й негативними чинниками:

- диспропорції в розвитку промисловості, що зумовило відставання в темпах легкої та харчової галузей промисловості;
- домінування кількісних показників над якісними;
- відсутність закінченого технологічного циклу;
- залежність від союзного центру та ін.

1950–1951-го навчального року в школах західних областей республіки працювали понад 60 тис. вчителів, тобто майже у шість разів більше, ніж у довоєнний період. Початковою освітою було охоплено усіх дітей шкільного віку, кількість учнів у 5–10 класах збільшилася майже втричі. Наприкінці 1950 р. в Західній Україні функціонувало 25 вузів — у 1,5 раза більше, ніж 1940 р. Кількість студентів за цей час збільшилася майже в 10 разів. Проте зростання освітнього рівня супроводжувалося активною русифікацією: 1953 р. навчання в усіх вузах Західної України велося переважно російською мовою.

Радикальні соціально-економічні зрушення відбувалися в сільському господарстві західноукраїнських областей. Ще 1944 р. було відновлено процес примусової форсованої колективізації.

На початку 1946 р. у Західній Україні налічувалося 158 колгоспів, 1948 р. — 1 762, 1949 р. — 6 098, 1950 р. — 7 190 (колгоспи об'єднували, за одними джерелами, 93 %, за іншими, — 98 % селянських господарств).

На початку 50-х років суцільна колективізація в західноукраїнських землях була здебільшого завершена.

Завдання

У чому полягав суперечливий характер модернізаційних процесів, що відбувалися на західноукраїнських землях у післявоєнний період?

Становище церкви. Ліквідація УГКЦ

Завдання

1. Пригадайте, коли була утворена греко-католицька церква.
2. Який вплив вона мала на західноукраїнських землях?

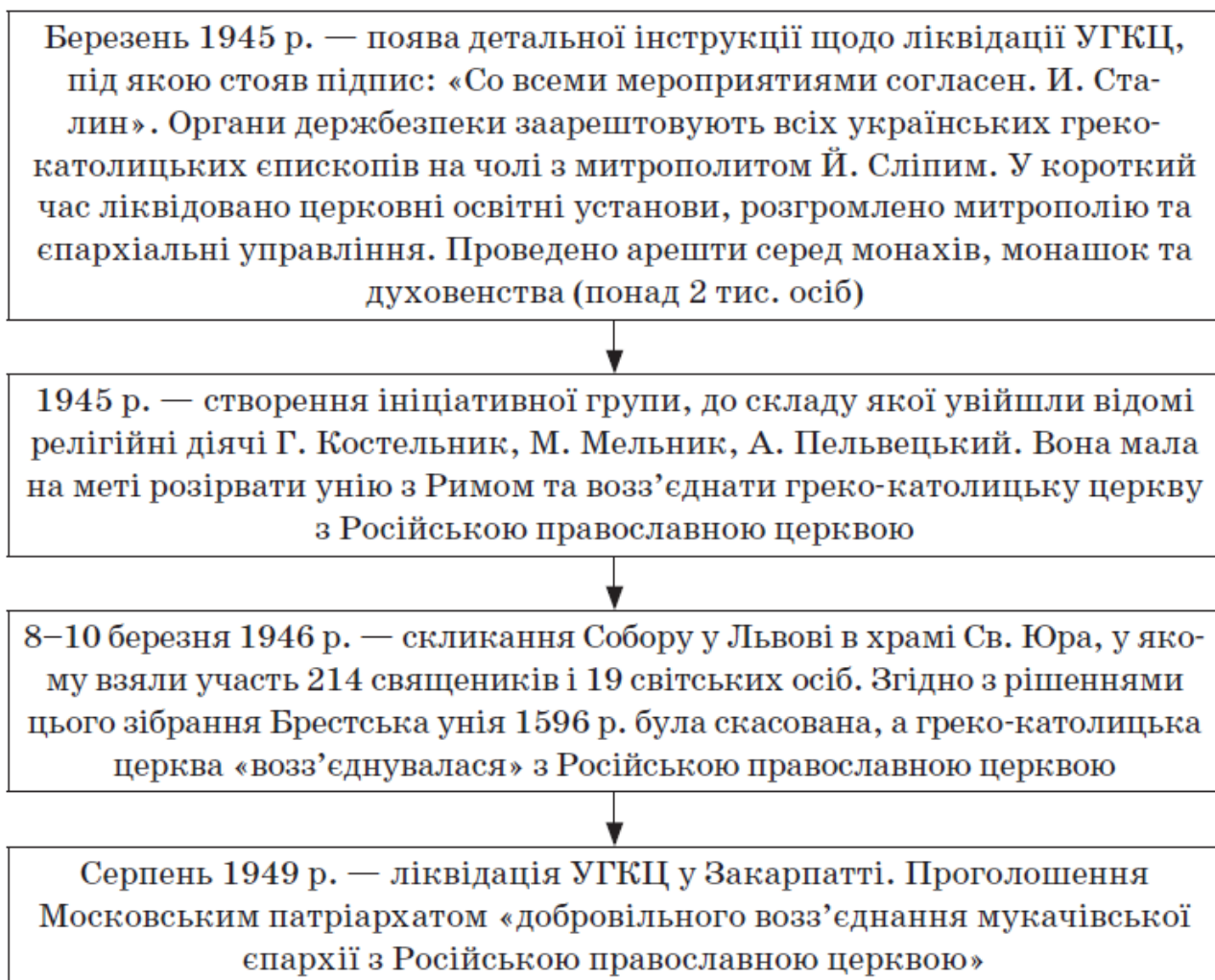
Щоб остаточно зламати опір західноукраїнського населення нововведенням, радянська влада повела активну боротьбу проти Української греко-католицької церкви (УГКЦ), оскільки:

- УГКЦ була одним із важливих чинників суспільно-політичного життя цього регіону. В умовах тривалої української бездержавності УГКЦ поступово перетворилася на традиційного посередника між українцями й офіційною владою, духовну опору і натхненника національно-визвольної боротьби, сполучну ланку між західноукраїнським регіоном і Заходом.
- Вона була впливовою широкорозгалуженою структурою. До встановлення радянської влади в Західній Україні греко-католицька церква складалася із 3 040 парафій, 4 440 церков, духовної академії, 5 духовних семінарій, 2 шкіл і 127 монастирів.

За нею йшло понад 5 млн вірян. Намагаючись знайти спільну мову з панівним режимом й уникнути кровопролиття в західноукраїнському регіоні, наступник Шептицького митрополит Й. Сліпий надсилав в грудні 1944 р. до Москви делегацію УГКЦ, яка ознайомила уряд із життям церкви, проголосила звернення Й. Сліпого «До духовенства і віруючих», у якому містилися заклики до бандерівців «вернутися з неправильного шляху», передала 100 тис. крб у фонд Червоного Хреста на оборону країни. Не бажаючи вступати у конфлікт з УГКЦ під час війни, сталінське керівництво пообіцяло греко-католикам вільне відправлення богослужінь. Але вже наприкінці війни починається широкомасштабний наступ на УГКЦ.

Робота з хронологічним ланцюжком

Ліквідація УГКЦ

Боротьба ОУН УПА. Операція «Вісла»

Ліквідація греко-католицької церкви, насильницька колективізація, масові депортації спонукали до опору діям влади. Організуючим ядром й ударною силою цього опору стали формування

УПА. Її діяльність у повоєнний період умовно можна поділити на два етапи, що суттєво відрізняються один від одного тактичною лінією.

Робота з таблицею

Заповнення таблиці під час опрацювання тексту підручника.

Діяльність ОУН УПА у післявоєнний період

I етап (1945–1946 рр.)	
II етап (1947–1950 рр.)	

Завдання

Як ви вважаєте, чому на початку 1947 р. ОУН УПА переходить до нових форм і методів боротьби?

За офіційними даними, у післявоєнний період оунівці здійснили 14,5 тис. диверсій і терористичних актів, у яких загинуло майже 30 тис. військовослужбовців, працівників державних та охоронних органів, місцевих жителів. Тактична лінія УПА, курс на масовий опір західноукраїнського населення радянській владі давав привід сталінському керівництву для широкомасштабних каральних акцій у регіоні. Тому під колесами репресивної машини опинились не лише повстанці. Сваюля, беззаконня, провокації стали нормою поведінки спецвійськ у Західній Україні.

Загибель командувача УПА Р. Шухевича (5 березня 1950 р.) стала своєрідним поворотним пунктом — після неї фактично закінчився організований опір на західноукраїнських землях, хоча окремі невеликі загони УПА та залишки підпілля діяли ще до середини 50-х років.

Робота з документом

Із висловлювання Р. Шухевича

«...Домагатися, щоб жодне село не визнало радянської влади. ОУН має діяти так, щоб усі, хто визнав радянську владу, були знищені. Не залякувати, а фізично знищувати! Не потрібно боятися, що люди проклянуть нас за жорстокість. Хай із 40 мільйонів українського населення залишиться половина — нічого страшного в цьому немає».

Відновлення радянської влади в західних областях України

супроводжувалося посиленням репресивного тиску на місцеве населення.

Нормативні документи

7 січня 1944 р.	Розпорядження НКВС СРСР від 7 січня 1944 р., у якому зазначалося: «...усіх виявлених пособників на території України заарештувати з конфіскацією майна і відправити до Чорногорського спецтабору» (Красноярський край)
Березень 1944 р.	Розпорядження НКВС СРСР, у якому зазначалося: «Сім'ї, у складі яких є оунівці, що перебували на нелегальному становищі, а також сім'ї засуджених оунівців взяти на облік і виселити до тиллових областей Союзу»
15 травня 1945 р.	Нарада М. Хрущова із секретарями обкомів КП(б)У і начальниками управлінь НКВС у Львові: • звучить вимога проводити рішучі каральні акції проти сімей повстанців; • рекомендація застосовувати «нові методи роботи»: створення атмосфери «кругової поруки» та взаємної підозри

Завдання

1. Визначте, з якою метою і проти кого застосовувалися репресії на західноукраїнських землях у повоєнний період.
2. Які форми і методи боротьби використовувало сталінське керівництво в боротьбі з «непокірними»?

Про масовий характер репресій свідчить те, що лише протягом 1946–1948 рр. у східні райони СРСР було депортовано майже 500 тис. західних українців. Найбільш масштабною репресивною акцією цього періоду стала операція «Вісла».

Робота з терміном

О п е р а ц і я « В і с л а » — це завершальний етап процесу переселення українського населення із території Закерзоння (Лемківщина, Посяння, Підляшшя, Холмщина).

Початок операції «Вісла» було покладено 9 вересня 1944 р. шляхом підписання угоди між польським Тимчасовим комітетом національного визволення та урядом УРСР, відповідно до якої українське населення, що проживало в Закерзонні, мусило добровільно переїхати до Радянської України. Цю масштабну міграцію можна поділити на три етапи.

Операція «Вісла»

№ етапу	Зміст
I етап — «добровільне переселення» (вересень 1944 — серпень 1945 р.)	По селах починають свою роботу переселенські комісії, створені з представників УРСР та Польщі, які проводили агітацію за переселення. Проте місцеві жителі не поспішали залишати обжиті місця та зароблене важкою працею майно. До того ж, вони боялися колективізації та сталінських репресій, які вже були в Західній Україні. Під переселення потрапляли переважно люди, господарства яких були знищені війною, незаможні або ж ті, хто зазнав чи боявся репресивних дій підпільних польських формувань. До 1 березня 1945 р. до України із Закерзоння переселилася лише 81 тис. осіб
II етап — «насильницька депортація» (вересень 1945 —	Припинення добровільного переселення, починається Процес нелегального повернення українців, які відчували важку руку сталінського режиму, на старі місця проживання. Відповіддю польської сторони став відкритий терор:

серпень 1946 р.)	збройні формування Армії Крайової грабували і спалювали українські села, вбивали їхніх жителів. Восени 1945 р. головний уповноважений уряду УРСР у справах евакуації порушив клопотання перед польським урядом про «надання військової допомоги в прискоренні масової депортації населення». Відповіддю Варшави став наказ примусово відселити українське населення з 50-кілометрової прикордонної смуги на територію УРСР. У разі відмови українців від переселення планувалося примусове відселення їх углиб Польщі, за річку Сян. Процес відселення супроводжувався вбивствами, пограбуваннями, мародерством. Внаслідок цієї акції до УРСР було переселено 482 тис. осіб, тобто 96,8 % українського населення Закерзоння
III етап — операція «Вісла» (квітень — липень 1947 р.)	Привід: загибель у березні 1947 р. у бою з формуваннями УПА заступника міністра оборони Польщі К. Свєрчевського. Польське керівництво прийняло рішення про виселення українців і членів змішаних українсько-польських сімей з українських етнічних та прилеглих земель (Посяння, Лемківщини, Холмщини, Підляшшя) у західні й північні райони з обов'язковим розпорошенням серед польського населення. Ці репресивні дії становили основний зміст операції «Вісла», яка була скоординована на міждержавному рівні: відділи НКВС та чехословацької армії заблокували східні та південні кордони Польщі. Було депортовано 140,5 тис. осіб, ув'язнено в концтаборах 3 800 осіб, вбито понад 650 осіб

Завдання

1. Ким, коли і з якою метою було проведено операцію «Вісла»? Якою були її наслідки?
2. Висловіть своє ставлення до цих подій.

Отже,

у середині 40-х років українське населення Закерзоння стало жертвою масових насильницьких депортацій, які до серпня 1946 р. здійснювалися в напрямку УРСР, а з квітня 1947 р. — углиб Польщі. Суттю операції «Вісла» було «очищення» теренів

Південно-Східної Польщі від автохтонного українського населення й асиміляція українців-переселенців у польському середовищі.

Узагальнення та систематизація знань

1. Чому греко-католицька церква стала одним із перших об'єктів атаки радянської влади?
2. Як ви вважаєте, чому взагалі стала можливою ліквідація греко-католицької церкви, адже вона мала надзвичайно великий вплив у Західному регіоні?
3. Визначте, з якою метою і проти кого застосовувалися репресії на західноукраїнських землях у повоєнний період.
4. Які форми і методи боротьби використовувало сталінське керівництво в боротьбі з «непокірними»?
5. Ким, коли і з якою метою було проведено операцію «Вісла»? Якою були її наслідки?
6. Висловіть своє ставлення до цих подій.

Домашнє завдання

Опрацювати 12 параграф підручника.